

The cover features a detailed illustration of a woman with long, dark hair, sitting on the forest floor. She has a stern, almost menacing expression. She is holding a small pile of autumn leaves in her right hand, which are falling onto the ground. The forest floor is covered in fallen leaves and some small, glowing orange circles. The background shows the trunks of trees and dense foliage. The overall style is a mix of watercolor and ink.

JAN KRAVČÍK

ČESKÁ DÉMONOLOGIE

LIGA KLAVIŇA

TUCET
PŘÍŠERNÝCH
STRAŠIDEL
ČECH, MORAVY
A SLEZSKA

GRADA

ČESKÁ DÉMONOLOGIE

© 2024 Grada Publishing
Author © 2024 Jan Kravčik
Illustrations © 2024 Liga Kļaviņa-Raiska

ISBN 978-80-247-5017-0

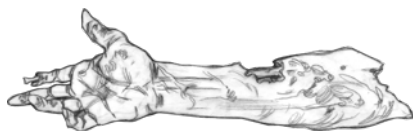
NAPISAL JAN KRAVČÍK

ČESKÁ DÉMONOLOGIE

TUCET PŘÍŠERNÝCH STRAŠIDEL
ČECH, MORAVY A SLEZSKA

ILUSTROVALA LIGA KLAVIŇA

GRADA PUBLISHING

OBSAH

Autoři.....	6
Úvodem.....	7
DIVOŽENKA.....	8
HEJKAL.....	14
POLEDNICE.....	20
ŠOTEK.....	24
HASTRMAN.....	30
MŮRA.....	36
ČERT.....	42
PERMON.....	48
BÍLÁ PANÍ.....	54
BEZHlavý RYTÍŘ.....	60
FEXT.....	66
DIVOKÝ HON.....	72
Literatura.....	78

AUTOŘI

JAN KRAVČÍK

PPOCHÁZÍ Z PRAHY (*1978) a nyní žije na Berounsku. Kromě vzrušujícího zaměstnání v oblasti lepší regulace se věnuje i psaní, překladům a knižní grafice. Je autorem pětidílné fantasy série LETOPISY VUKOGVAZDSKÉ DRUŽINY. Zajíímají ho slovanské jazyky, mytologické bytosti a černý bez. Ve volných chvílích staví modely japonských letadel z druhé světové války, pěstuje na zahradě kakosty nebo hraje deskové hry se svými dcerami. Nezapomeňte se podívat na jeho stránky DEMONOLOGIE.CZ.

LIGA KĻAVIŅA-RAISKA

NARODILA SE V Lotyšsku (*1988), žije na vsi u města Cēsis a užívá si blízkost přírody. Jako ilustrátorka na volné noze tvoří pro domácí i zahraniční nakladatelství a další klienty. Když zrovna nemaluje nebo nekreslí, nejraději cestuje po vlasti se svou rodinou a pátrá po zajímavých a zapomenutých místech – zámcích, hřbitovech a přírodních útvarech, kterých je Lotyšsko plné. Intenzivně se zajímá o folklór, mytologii, historii a miluje strašidelné příběhy a pověsti, které ji inspirují k další tvorbě.

ÚVODEM

Někteří tu byli dřív než lidé. Jiní dorazili spolu s nimi. A dalším dali lidé vzniknout. Démoni lesů, vod a hor, později i polí, statků, rybníků, hradů i měst.

DNES JIM ŘÍKÁME strašidla, duchové, nadpřirozené či dokonce pohádkové bytosti. Slouží nám hlavně pro pobavení nebo jako připomínka zdánlivě idylických starých časů, kdy lidský život závisel na přírodních cyklech víc, než si dnes dovedeme představit. Ale pro naše předky tito démoni nebyli zdrojem zábavy, nýbrž děsivými spoluobyteli. Spoluobyteli krutými, lstivými a mstivými, před nimiž bylo nutné mít se ustavičně na pozoru.

Přestože kusé zmínky se nám dochovaly už ze středověku, lidová vyprávění o strašidlech začala být v českých zemích systematictěji zaznamenávána až v 19. století. Lidové pověsti – tedy písemné záznamy toho, co si lidé *povídali* – dodnes zůstávají často jedinými zdroji poznatků o démonech, jejichž starší podoby se snaží odhalit folkloristé a etnologové s antropology.

Podoby a povahy strašidel, jak je známe dnes, jsou totiž výsledkem tisíciletého vývoje, v němž se mísí univerzální archetypy s místními přísadami. Nepropadejme proto nezdravým iluzím o vlastní výjimečnosti. Stejně či obdobné demony zpravidla najdeme v ostatních evropských, ale i mnohem vzdálenějších zemích. Přesto jsou některá ze strašidel sídlících u nás v lecčem jedinečná.

Cílem této knihy je představit jak nejznámější, tak i méně známá či pozapomenutá strašidla. Stovka převyprávěných démonologických i historických pověstí umožňuje získat jasnější představu o jejich vzhledu i chování, a zároveň poskytuje cenný náhled do každodennosti našich předků. Současně jsme se snažili ukázat strašidla ve starších, zpravidla drsnějších podobách, které naháněly hrůzu leckdy ještě v minulém století, než je moderní populární kultura přetvořila do mírnějších pohádkových verzí.

Pokud si při četbě některé z pověstí uvědomíte, že tohle se přece vypráví i u vás, ale že to celé bylo trochu jinak a že je autor naprostý ňouma – máte zřejmě ve všem pravdu. Příběhy neznají hranice zemské ani etnické a stejný motiv lze často nalézt v mnoha verzích po celém dnešním Česku – ať už zaznamenaný česky, německy, polsky či v některém z mnoha nářečí.

Tato kniha ale není folkloristickou příručkou – jde jen o další, převážně beletristické zpracování látek, které jsou rozesety po mnoha knihách a člancích. Bez nich by vzniknout nemohla, a proto jejich autorům patří dík nejen za inspiraci, ale i za úsilí, které sběru strašidelných pověstí věnovali.

I díky nim žijí česká strašidla dodnes.

DIVOŽENKA

Šli jste už někdy lesem a za bílého dne se vás zmocnil nepříjemný pocit, že vás někdo pozoruje? Nebyl to jen pocit. Lesy kolem nás odpradáвна obývají diví lidé. Vypadají skoro jako my, ale protože žijí v jeskyních nebo pod skalními převisy, jsou špinaví, zarostlí a mají snědou či nazelenalou pleť. O divých mužích toho víme méně, o divých ženách více. V každém případě je třeba mít se před nimi na pozoru, protože jsou nevypočitatelné. Jednou jsou zvědavé a přátelské a dokážou člověka i obdarovat. Jindy ho zas mohou pořádně vyděsit – a dokonce uštvat k smrti.

DIVOŽENKY JSOU VYZÁBLÉ, většinou ošklivé ženy s velkou hlavou a dlouhými zčuchanými černými nebo rudými vlasy. Oblékají se málo, nebo vůbec. Narazit na ně se dá nejen v lese. Občas vycházejí na louky či pole, kde sbírají len na plátno nebo klasy na chleba. Často také přicházejí žádat lidi žijící na samotách nebo na kraji vesnic o předměty, které si neumí vyrobit. Říká se třeba, že hospodyně by neměly škudlit a vytírat zbytky vajec ze skořápek, ale vyhodit je nevytřené na smetišť, kde si je vezmou divoženky na koláče pro své děti.

Divoženky mluví zvláštní řečí, podobné té naší, ale není lehké jim rozumět. Slova překrucují, prokládají výrazy, které neznáme, hovoří v záporech, zkrátka domluva s nimi nebývá snadná.

Na jednu stranu je moudré udržovat s divoženkami dobré vztahy, na stranu druhou je třeba být ostražitý. Pro čerstvé matky to platilo dvojnásob. V dobách, kdy ženy nerodily v nemocnicích za asistence lékařů, ale doma s pomocí porodní báby, mívaly rodičky vyhrazen ve světnici kout, zpravidla oddělený od zbytku místnosti zástěnou z látky. Takzvaná koutná plachta visela od stropu až na podlahu, aby chránila

matku i dítě před působením temných sil nebo uřknutím zlých lidí. Za touto plachtou pak rodička trávila celé šestinedělí – šest týdnů po porodu, kritických pro její zotavení a navázání vztahu s miminkem – a svůj kout nesměla opustit. Pokud tak učínila, divá žena jí mohla miminko ukrást a místo něj podstrčit své škaredé, neduživé dítě s velkou hlavou.

Takovému dítěti se pak říkalo různě, nejčastěji podhosenec nebo divous. Málokdy se naučilo pořádně mluvit, bylo hloupé, případně potměšilé až zlomyslné a páchalo víc škody než užitku. Ostatně o mnoha slaboduchých lidech se na venkově říkalo, že jsou vyměnění.

PO KOM MÁ TU HLAVU?

PŘÍBĚHŮ O DĚTECH PODSTRČENÝCH divoženkou je zejména na Moravě spousta. Pověst ze Soběchleb na Hranicku vypráví o matce, která si pět dnů po porodu vyběhla před chalupu pro dříví, a následující noc její chlapeček proplakal. Ženě se hned zdál nějaký divný, jako by neduživý, v dalších měsících vůbec nerostl. Že jde o věšćáka – syna věšćky, jak na Hané říkali

